

פרד"ס לשולחן שבד

אוצרות גנוזים מגאונותם וחריפותם של גדולי הדורות
מבחר ערוך ומלוקט מספר שיראה אור בע"ה בהוצאת מ.ד.

שב"ק פרשת אחרי מות-קדושים ל"ג בעומר תשפ"ה גליון 583 - שנה י"א - כל הזכויות שמורות ©

ויש לומר שזה רמזו בסמיכות הפרשות, דתחילה אמר "ולאיש אשר ישכב עם טמאה" ר"ל הבא על אשתו וראתה בתוך תשמיש כך שכעת שוכב עם טמאה מה דינו, וסמך לומר "אחרי מות" ר"ל שלא יפרוש באבר חי אלא רק אחרי מות האבר.

פענח רזא

האם בשעיר המשתלח נאמר עבר יומו בטל קרבנו

ונשא השעיר עליו את כל עוונותם אל ארץ גזירה ושלח את השעיר במדבר (טז כה) הנה בכל הקרבנות ציבור הקרבים בעזרה שקבע להם הכתוב זמן כגון תמידין ומוספין, קי"ל בגמ' ברכות (כו.) דעבר יומו בטל קרבנו ולא יקריבו למחר. ויש להסתפק בשעיר המשתלח אם מאיזו סיבה לא שלחו אותו לעזאזל ביוה"כ אם יכול לשלחו אחר יוה"כ. וצדי הספק, דשמא מה שהגמ' דורשת בתמורה גבי שאר קרבנות "דבר יום ביומו" שאם עבר יומן ולא הביאן אינו חייב באחריות דבטל קרבנו, הוא דוקא בקרבנות ציבור העולים לה' בעזרה, אך שעיר המשתלח שאינו בעזרה ליכא למידרש הכי, ואפי' עבר יומו לא בטל קרבנו וחייבים לשולחו למדבר. או דילמא לא שנא עולה בעזרה לא שנא במקום אחר מאחר, והלא קדשים של ציבור שקבוע לו זמן דרשינן בהו "דבר יום ביומו" דעבר יומו בטל קרבנו. וצריך עיון בזה.

(א.ה - הנה איתא בגמ' יומא (סו.) גבי שעיר המשתלח שדחייתו לצוק זו היא שחיתתו, וכ"פ הרמב"ם (פר' מעבודת יוה"כ הל' יז.), ושייך ביה איסור ד"אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" דהוי ממש שחיטה עיי"ש. ומשמע מכך שעבודת שעיר המשתלח אינו עבודת קדשים חדשה כגון דחיפה לצוק, אלא מתקיים בזה דין שחיטה, ולפי"ז כשם שבכל שחיטת קרבנות ציבור שיש להם זמן אמרי' עבר יומו בטל קרבנו ה"ה בשעיר המשתלח דחשיב שחיטה ממש דיהיה בו דין זה. ועדיין יל"ע.)

מציון מכלל יופי

קדושים

סמיכות הפרשות להורות שהמקיים דברי חכמים

נקרא קדוש

קדשים תהיו וג' (יט ב) בסוף פר' אחרי מות כתוב "ושמרתם את משמרת וגו'" ותיכף לזה נאמר "קדשים תהיו", ונראה לפרש הסמיכות.

בגמ' יבמות (כ.) איתא כל שהיא איסור ערוה לא חולצת ולא מתייבמת וכל שהיא איסור מצוה ואיסור קדושה חולצת ולא מתייבמת, ובהמשך הגמ' (כא: כב.) מפרשת מי הם שניות אם אמו ואם אביו אשת אבי אביו אשת אמו וכדו' ואיסור גרושה היינו אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכדו', דהיינו אם נפלה לפני אדם ליבם אם אמו וכדו' או שנפלה אלמנה לפני כה"ג וכדו' הוא חולץ ולא מייבם.

ואיתא בגמ' רמז לגזירת שניות מן התורה מנין שנאמר "כי את כל התועבות האלו עשו" ודייק התועבות "האלו" כלו' התועבות קלות ומאן נינהו שניות ר' כהנא מביא דרשה אחרת דכתיב "ושמרתם את משמרת" עשו משמרת למשמרתי, מבואר שהמקור לזה שגזרו חז"ל שאין לאדם לישא את השניות לו לר' כהנא הוא מדכתיב ושמרתם את משמרת.

מנין שמה שלא נשאו נשים אינו טעמא דבן עזאי

אחרי מות שני בני אהרן (טז א) בחז"ל איתא שמתו על שלא נשאו נשים. ועוד איתא שאמרו מתי ימותו שני זקנים אלו ואני ואתה ננהיג את הדור. וצריך להבין ב' הענינים. ונראה לומר שהענינים משלימים זא"ז, דאיתא בגמ' שכן עזאי לא נשא אשה מפני שחשקה נפשו בתורה, וא"כ קשה מדוע נענשו במיתה על שלא נשים, שמא היו כבן עזאי. והנה איתא בגמ' סנהדרין (יז) הטל עליהם צרכי ציבור והן כלים מאליהן, שאמר יהושע למשה על אלדד ומידד שהתנבאו שנועדו להנהיג את ישראל, שיתן להם שררה והם כלין מאליהן עיי"ש. ומעתה יש ליישב כך, שחז"ל אמרו הטעם שמתו כי לא נשאו נשים, וקשה שמא לא נשאו כבן עזאי שרצו לעסוק בתורה, לזה אמרין שהם רצו להנהיג את ישראל והיינו שחיפשו שררה. וקשה שהרי השררה תבטל אותם מלימודם ואי"ז כבן עזאי, אע"כ מה שלא נשאו נשים אינו כי רצו לעסוק רק בתורה אלא מטעם אחר ולכן נענשו.

ליקוטי מוהר"ם (אות מג')

כיצד דן הקב"ה שני בני"א למיתה ביום אחד

אחרי מות שני בני אהרן בקרבנם לפני ה' וימותו (טז א) יש לעיין מדוע כתבה כאן תורה "בקרבנם", הרי כבר בפר' שמיני נאמר שמתו "בקרבנם".

ואפשר לפרש, ובהקדם איתא בגמ' סנהדרין (מה:) שבי"ד הדן דיני נפשות לא דנים ב' דיני נפשות באותו היום כדי שיהיה להם זמן להפך בזכותו של כל אדם, שביום אחד א"א להספיק להפך בזכויות שניהם.

והנה כל זה נחא גבי בי"ד של בשר ודם, אבל הקב"ה ודאי יכול לדון דיני נפשות שהכל גלוי וידוע לפניו ויכול להפך בזכות כל הבנ"א ביום אחד, והכי איתא בהדיא בבגדי כהונה בפר' בראשית (ד-ז) על מה שאמר הנחש לאשה "לא מות תמותנו" עיי"ש.

ולפי"ז יש ליישב היטב פירוש הפסוק, "אחרי מות שני בני אהרן" הרי שמתו שניהם ביום אחד, וקשה הא אין דנים ב' אנשים דיני נפשות ביום אחד, ומיישב קרא "בקרבנם לפני ה' וימותו" דהיינו שרק בי"ד בשר ודם אינו יכול להפך בזכויות שני אנשים ביום אחד אבל אצל הקב"ה שפיר יכול, והם מתו בקרבנם לפני ה' דהיינו שהדין שלהם היה לפני ה' עצמו, דע"י שהיו כ"כ קרובים אליו דן אותם בעצמו.

וממילא אין כפילות, דמה שכתוב כאן "בקרבנם" אין פירושו כמו בפר' שמיני שכתוב שהקריבו אש זרה, דכאן "בקרבנם" הכונה שהדין שלהם קרב לפני הקב"ה וכנ"ל, שלכך יכל לדון שניהם ביום אחד.

המשכילים יזהירו

מה נרמז בסמיכות פר' מצורע לאחרי מות

אחרי מות (טז א) הנה בסוף פר' מצורע כתיב "והדוה בנדתה כו' ולאיש אשר ישכב עם טמאה", והיינו איסור לבא על נדה.

ואיתא בגמ' שבועות (יז) ובטושו"ע (א"ד סי' קפה סק"ד), שאם בא על אשתו וראתה דם בתוך התשמיש לא יפרוש מיד, דיציאה הנאה כביאה, אלא ימתין שימות האבר ויפרוש באבר מת.

עוד איתא בגמ' שם (כ.) אליבא דר' יהודה דאיסור מצוה זה אלמנה לכהן גדול וכדו' ואיסור קדושה זה שניות ואמאי קרי לשניות איסור קדושה אמר אביי דכל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש ור' אבהו אמר דאיסור קדוש מלשון קדש עצמן במותר לך. מבואר מהגמרות הללו שמה שגזרו חכמים שלא לישא שניות נקרא בלשון חז"ל איסור קדושה ונקרא כך כי כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש והמקור לאיסור קדושה זה הוא מדכתיב ושמרתם את משמרת עשו משמרת למשמרת. והשתא נבוא אל המכוון בסמיכות המקראות, תחילה נאמר "ושמרתם את משמרת" ומזה דרשו חז"ל איסור שניות מדברי סופרים דעשו משמרת למשמרת וע"י שאדם יעשה משמרת לתורה והיינו שישמור על דברי סופרים סמך ליה מיד ד"קדושים תהיו" ר"ל שאי"ז נעשה קדוש כדברי אביי שכל המקיים את הדברי חכמים נקרא קדוש.

נתיב הישר

הטעם שהושוו כבוד או"א לכבודו של מקום ואימתי כבוד המקום עדיף והטעם לזה

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' אלוהיכם (יט ג) בגמ' קידושין (ל:) איתא ת"ר נאמר כבוד את אבך ואת אמך ונאמר כבוד את ה' מהונו השוה הכבוד אביו ואמו לכבודו של מקום כתיב איש אמו ואביו תיראו וכתב את ה' אלוהיך תירא השוה הכבוד מורא אביו ואמו למוראו של מקום כו' וכן בדין ששלושתן שותפין בו. דהיינו שהשווה כבוד אביו ואמו לכבוד הקב"ה כיון ששלושתן שותפין בו וכדאיתא בגמ' נדה (לא.) שלשה שותפין באדם הקב"ה אביו ואמו ומהאב העצמות וגידים וכדו' ומהאם הבשר והעור וכדו' ומהקב"ה הנשמה.

והקשו המפרשים דנכון הוא הדבר ששלשה שותפין באדם ובלי הגוף שע"י אביו ואמו א"א ליתן בו נשמה אך ודאי שהנשמה חלקה גדול ורב מהגוף וממילא אין השותפות שוה שחלקו של הקב"ה גדול יותר ומדוע השווה כבוד או"א לכבודו של מקום דצריך כבודו של מקום להיות עדיף.

ונראה ליישב ובהקדם, בגמ' כתובות (צג) איתא אמר שמואל שמים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתיים והשכר לאמצע פירוש ב' אנשים שעשו שותפות אחד הביא מנה ואחד הביא מאתיים וקנו בזה סחורה הרווחים מתחלקים שוה בשוה ולא אומרים שמי שהביא מאתיים נוטל ב' חלקים ומי שהביא מנה נוטל חלק אחד וכתבו הראשונים הטעם מכיון שעשו השותפות בסתמא ולא התנו שמי שהביא יותר יקבל כפול לכן מתחלקים שוה בשוה.

ונחלקו הראשונים איך היה הדין באופן שקנו סחורה היכולה להתחלק לפי ב' שליש ושליש וכגון שקנו שלשה מרגליות שצורת החלוקה יכולה להיות שמי שהביא מאתיים יקח ב' ומי שהביא מנה יקח אחד האם גם בזה חולקים בשוה או לא, דעת הראב"ד שלא לחלק בשוה אלא שתי שליש ושליש ורק היכא שהסחורה אינה מתחלקת כגון שקנו מרגלית אחת השכר לאמצע כי אינה מתחלקת, דעת הרי"ף הרמב"ם והרא"ש שגם בזה השכר לאמצע כי בעל המנה אומר לבעל המאיתיים אני בקיא בסחורה יותר ממך שלכן השתתפת עמי ובלי השותפות לא היתה קונה במאיתיים ב' מרגליות.

ועכ"פ כאשר קנו דבר שאינו מתחלק שהשכר לאמצע, ועפ"י יש לפרש היטב דהשווה כבוד או"א לכבוד שמים למרות שחלק הקב"ה יותר גדול בשותפות דהבן שהוא כביכול השכר של השותפות א"א לחלקו ובסחורה שאינה מתחלקת השכר לאמצע לכן כבוד כולם שוה.

אלא שעדיין יש להבין הלא בגמ' ב"מ ובפ"ק דיבמות איתא שאם אמר לו אביו לעבור על ד"ת לא ישמע לו ואפילו לא יעבור על דין דרבנן בשביל כבוד אב ואם והשתא יקשה מאחר וכבוד שלושתן שוה דהושוו כולם מדוע קייל כבוד אב ואם שאינו דוחה כבוד שמים ואפי' עשה דרבנן אינו דוחה.

ויש ליישב זאת נמי ע"פ הנאמר לעיל, שהנה מה שבשותפין שאחד הביא מנה ואחד הביא מאתיים חולקים בשוה הוא מכיון שעשו השותפות בסתמא ומבואר שאם מי שהביא מאתיים

עושה תנאי לקבל לפי חלקו ודאי שכך עושים, ומעתה י"ל דהלא הקב"ה הסמיך שמירת שבת לכבוד או"א ומכך הגמ' דורשת שאפי' שיש מצות כבוד או"א מ"מ את שבתותי תשמרו דבמקום שהכבוד אב הוא לדחות ולבטל מצוה לא ישמע לו ונמצא א"כ שהקב"ה עשה בשותפות תנאי על אופן שכזה וממילא באופן זה אין זו שותפות בסתמא לכן בכה"ג זו עדיף כבודו של מקום מכבוד אביו ואמו.

(א.ה.) - ואין להקשות דא"כ זה סותר לדעיל נתפרש דהשותפות היא בסתמא וכבודם שוה וכעת מתפרש שאינה בשוה וכבוד המקום עדיף דהכי פירושו, במקום שאין סתירה בין כבודו של מקום לכבוד או"א הוי שותפות בסתמא וכבודם שוה אבל במקום שיש סתירה בין הכיבודים עשה הקב"ה תנאי ואין כבודם שוה אלא כבודו של מקום).

ויקרא יהושע (בסוף ס' דרוש ו')

לג בעומר

ביאור מחלוקת רשב"י ור' יהודה אם לשבת את מעשי הרומאיים

יתבי ר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון יתיב יהודה בן גרים גבייהו פתח רבי יהודה ואמר כמה נאים מעשיהם של אומה זו שתיקנו שווקים תקנו גשרים תיקנו מרחצאות ר' יוסי שתק נענה רשב"י ואמר כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן וכו' (שבת לג.) צריך להבין מה ר' יהודה סבר וכי לא הבין כרשב"י שתיקנו לצורך עצמן אלא הבין שתיקנו לצורך ישראל.

ואפשר לפרש בזה ובהקדם, בגמ' מובא שלעתיד לבוא יבאו הגויים לבקש שכר על כל מה שעשו ותיקנו באומרם שכל מה שעשו לא עשו אלא בשביל ישראל אומר להם הקב"ה שוטים כל מה שעשיתם לא עשיתם אלא בשבילכם, מקשה הגרי"ז (עה"ת פרשת בראשית) מדוע הקב"ה אומר להם שוטים יותר ראוי לומר להם רמאים שהרי משקרים הם באומרים שעשו לישראל וא"כ דבריהם אינם רק שטות אלא שקר.

ומתוך שברמב"ם כתוב דפעמים הקב"ה נותן לגוי עשירות בשביל שיבנה בית גדול ויעבור שם חסיד אחד ויהיה לו צל, דהיינו כל מה שהגויים עושים באמיתות הדברים זה בשביל ישראל למרות שהם עושים זאת לעצמם, ועפ"י כך טענת הגויים שאכן מה שעשו עשו בשביל עצמם אבל לעתיד לבוא שיתברר להם שבאמת כל מעשיהם בשביל ישראל יבאו לבקש שכר ונמצא שבאמיתות הדברים אינם רמאים שבאמת עשו בשביל ישראל והקב"ה יאמר להם שוטים כיון שבעשותם עשו לצורך עצמם זה שטות לבוא ולבקש שכר על שבאמיתות הדברים הכל נעשה בשביל ישראל.

עוד יש להקדים דנחלקו ר' יהודה ור' שמעון בדבר שאין מתכוון אם מותר או אסור דעת ר"ש שמותר ודעת ר"י שאסור ויסוד פלוגתתם דר' יהודה אזיל בתר מעשה ואם המעשה אסור לא אכפת לו דבמחשבתו לא התכוון ור' שמעון אזיל בתר כוונה וכשאינו כוונה של איסור לא אכפת לו המעשה.

ואחר הקדמות אלו נבוא אל המכוון, שר"י ור"ש ידעו שמה שעשו הרומאים עשו בשביל עצמם ותרוייהו ידעו שבאמיתות הדברים כל מעשיהם בשביל ישראל כדברי הרמב"ם והגרי"ז ושניהם ידעו שלא מגיע לרומאים שכר על כך כתשובת הקב"ה שוטים כל מה שעשיתם לא עשיתם אלא בשבילכם אלא שנחלקו אם יש לכל הפחות מה לשבח את זה.

ר' יהודה אזיל כשיטתו דאזלינן בתר מעשה ולא בתר כוונה לכן אפשר לשבחם דאע"פ שכוונתם לא היתה בשביל ישראל מ"מ המעשה בפועל שבנו גשרים וכדו' הוא בשביל ישראל ולכן שיבחנו, ורשב"י אזיל כשיטתו דלא אזלי בתר מעשה אלא בתר כוונה והרי כוונתם לא היתה בשביל ישראל ממילא אין מה לשבחם כי כוונתם היתה רק לצורך עצמם ולא אכפת לו התוצאה שהגשרים וכדו' נעשו באמת בשביל ישראל.

שמעתי מפי הגאון ר' איתמר גרבוז שליט"א

מוקדש לעילוי נשמת

אברהם נח בן אפרים זאב ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

מוקדש לעילוי נשמת

רפאל ישראל בן יצחק ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.